

Nagyszabású tudományos vállalkozás *Budapest története*

Közel száz éve, hogy az egyesített főváros tanácsa az első megbízást adta Budapest történetének megírására. Azóta több ízben is nekivágtak e nagy feladatnak, de csak részek készültek el. Most végre minden remény megvan arra, hogy az évszázados elképzelés gazdagabban és tökéletesebben, az idők folyamán elvégzett kutatások bő termésének hasznosításával, a tudomány mai szintjén tető alá jusson.

Az új, nagy vállalkozás fele eredménye immár előttünk is van: *Budapest története első három kötetét* megjelentette az Akadémiai Kiadó.

A sorozat — mint bevezetésében olvasható — „az eddigi várostörténeti kutatások eredményeinek összegezését kívánja adni, azt a tudományos összefoglalót, amellyel a hazai várostörténetírás mind ez ideig adós maradt”.

Az igény nagyszabású, hiszen az eddigi kutatások pusztán számbavétele is tekintélyes munka. Ennek az összefoglalónak az előzményei az 1950-es évek első felébe nyúlnak vissza. Az előkészítő munkák után, 1961-ben született meg a javaslat a tervezett történet megírására. De ezt követően még sokat módosult a terv, végül is kialakult az a beosztás, amelynek alapján megjelent az első három kötet. Az első az őskortól az Árpád-kor végéig terjed, a második a későbbi középkor és a török hódoltság idejét öleli fel, a harmadik a török kiűzetésétől az 1848-as márciusi forradalomig ívelő kort mutatja be. Remélhető, hogy a jövő év végére elkészül a negyedik kötet is, amely az 1848-as szabadságharcot az 1918. évi polgári demokratikus forradalomig tárgyalja a főváros történetét.

Ezután kell még elkészülniük a két forradalom időszakától a felszabadulásig, illetve attól napjainkig terjedő részeknek. A hat kötetre tervezett sorozat főszerkesztője Gerevich László, a megjelent három kötetet ő és Kosáry Domokos szerkesztette.

Az első kötet három szerző munkája. Az őskortól a honfoglalásig terjedő részt Nagy Tibor írta. Alaposan, nagy körültekintéssel veszi számba a régészeti leleteket és tanulmányokat, rávilágít az ellentmondásokra, a vitás vagy még teljes biztonsággal nem értékelhető kérdésekre is. Mintegy kétszáz lapnyi összegezése olyan részletes tájékoztatást nyújt, ami minden olvasói érdeklődést kielégíthet, s a bőséges jegyzetanyaggal a szakmai érdeklődőt is eligazítja. A legnagyobb teret természetesen a római kor kapta ezen belül, amelynek látható emlékeinye is a leggazdagabb a régi múltból.

A főváros múltja nem szakítható ki az ország és a földrajzi környezet történetéből, s a szerzők természetesen rámutatnak az összefüggésekre, a környékbeli, mai meghatározással Pest megyei kapcsolatokra is. Különösen érdekes ez Győrffy György munkájára, amely már a magyar honfoglalást követő történetet, az Árpád-kort tárgyalja. E tanulmányban találkozunk Pest megye említésével is, amelynek kezdetben Visegrádon volt a székhelye. Eredetileg Visegrád vármegye volt a két parti Pest megye. Székhelye az úgynevezett Salamon-toronnyól gyalog megközelíthető Sibirikdombon állt — írja Győrffy —, ahol az ásatások római erődök átalakított XI. századi vár alapfalait tárták fel. (A könyv egyik, az olvasót megzavaró szépséghibája egyébként, hogy tévedésből Győrffy tanulmánya elé is Gerevich László neve és tanulmányának címe került.)

Gerevich László írása az Árpád-kori Budapest művészetét foglalja össze nagy alaposítással és gazdagsággal. Nagyon érdekes, sok újat és jó áttekintést adó munka a laikus olvasónak, aki általában többet tud a római kori emlékekről, mint a magyar régimúltról.

A második kötet Kubinyi András, Gerevich László és Nagy Lajos munkája. Kubinyi széles körképet fest a három város — Óbuda, Pest és Buda — XIV—XV. századi helyrajz-

Alapmunka és tárház eddig három kötetben

záról, gazdaságáról és különösen sok színű társadalmáról. A kor miliójét felelevenítő olvasmány ez! A városok piac-körzete kapcsán a környék helyzetrajza számos Pest megyei települést is sorra vesz — egyebek közt Pomázt, Ürömöt, Solymárt, Diósdot, Csepel-szigetet —, s ír a falusi birtokviszonyokról, a faluk külső képéről is. Munkája egészen Buda elestéig terjed.

Ugyane kornak művészetéről ismét Gerevich László ad átfogó képet. A Zsigmond és Mátyás király korabeli művészeti gazdagsága, szépsége híret ismerik — most tömören teljes változatosságát megkapja az olvasó.

A főváros török kori képét egészen a visszafoglalásig az azóta elhunyt Fekete Lajos és Nagy Lajos vázolta föl. A városok mellett a környék helyrajzával is találkozhat az olvasó. A mindennapi élet, a gazdaság, a társadalom történetéről árnyaltan gazdag képet kapunk.

A harmadik kötet — egyetlen fejezet kivételével — Nagy Lajos munkája. A kivételt képező fejezetet Bónis György írta a XVII. század végi — XVIII. századi városigazgatásról és várospolitikáról. Ugyane kor átfogó történetét, a három város és környéke akkori helyrajzát, gazdasági életét, kézművesiparát, kereskedelmét és társadalmát, művelődési életét és művészetét Nagy Lajos írta meg igen sok adatot felvonultatva.

Már a megjelent három kötet alapján mondhatjuk, hogy *Budapest története* példa nélküli nagy vállalkozás a főváros történelmében. Olyan alapmunka és tárház, amit mindenki érdeklődéssel és haszonnal forgathat, s nem nélkülözhet további munkájában a kutató sem. S természetesen, hogy nemcsak a fővárosi vagy csupán a főváros története iránt érdeklődő. Országos jelentőségű, és magától értetődően érdekes, hasznos a főváros környékén élőknek is, igen sok ponton érintve az ő településük múltját.